

הדף היומי

מסכת נזיר - דף ו' ז'

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

סדר קביעת הלוח העברי

בדרשה של "עד מלאה" נקטו, שהכוונה לחודש. היה מקום ללמוד "עד מלאה", ביחס לשנה שפעמים השנה היא "שנה מלאה" פעמים היא "שנה חסרה" ופעמים היא "שנה כסדרה". אולם דרשו רבנו דקיסרי, שאין התייחסות לימים ביחס לשנה. ולכן בהכרח הדרשה היא על חודש ולא על שנה. אמנם הדרשה הנזכרת, כפי שנמצאת בגמ' במגילה נוסף עוד משפט, שאין מחשבים שעות לחודשים. וכבר ציינו ע"כ במסורת הש"ס לפנינו. בעז"ה ננסה לבאר את הענין, וכן מדוע שנה לפעמים היא "שנה כסדרה" היינו, 354 פעמים. "שנה חסרה" היינו 353 יום. ולפעמים "שנה מלאה" היינו 355 יום.

לחודשים מחשבים לשנים ולא ימים

הלוח היהודי, משתקנה לפי שנת שמש, וחודשי הלבנה ביחס לשנה. היות והתורה אמרה שפסח דינו להיות באביב. כאשר אנו מתייחסים ל"שנה", הכוונה לשנת שמש. שנת הלוח הקלנדארי, מתחשבת לפי סיבוב השמש במשך השנה. לשמש אין התחדשות חודשית, אלא סיבובה הוא 365 יום. (עפי"ז מובן גירס' התוס' במשנה לקמן דף ח' ועיין). חלוקה ליב' חודשים לפי השמש, אינה חישוב אמיתי. היות ולשמש אין "חודש". (שנת השמש מתחלקת לארבעה חלקים. כל חלק נקרא "תקופה", שהיא 91 יום מלאים + 7 שעות. לכן החשבון הלוח הקלנדארי, לא יוכל להיות חשבון מדויק לחודשים, כיון שחלוקת שנת החמה לחודשים היא שרירותית בלא טעם). מאידך, לירח אין מושג של "שנה". הירח חידושו הוא פעם ב"חודש", היינו, כל 29 ימים מלאים + חצי יום (היינו 12 שעות) + תשצ"ג חלקים. (793 חלקים חלקי 1080 חלקים שיש בשעה זמנית).

אולם, כיון ששנת לבנה יותר קצרה משנת חמה, לא שייך למנות את השנה אך ורק לפי חודשי הלבנה. כיון שאם נמנה אך ורק לפי הלבנה, יעלה לנו פער של כ- 10 ימים בכל שנה, ששנת הלבנה קצרה יותר. (354 יום+ לחודש לבנה כפול יב' חודשים מול 365 יום+ בשנת החמה). וא"כ חודש ניסן פעמים יצא בחורף, ופעמים יצא בקיץ. והתורה אמרה "שמר את חודש האביב". ומכאן אתה למד את שורש סיבת עיבור השנים ועיבור החודשים. אם אנו יודעים ששנת לבנה קצרה משנת חמה בכ- 10 ימים, הרי שלאחר ג' שנים יש פער של חודש. לכן יש שנה מעוברת כדי לאפס את שנת הלבנה מול שנת החמה. (וקיבלו חז"ל שבמחזור של 19 שנה הנקרא "מחזור קטן", יש 7 שנים מעוברות, היות ובמשך 19 שנה מטביר העודף של שנת חמה על הלבנה בשיעור של 7 חודשי לבנה במדויק. השנים המעוברות הם ג"ח אדז"ט. היינו, שנה ג' ל' ח' יא' יד' יז' יט').

"אין אתה מונה שעות לחודשים"

כיון שלא שייך לעשות ר"ח באמצע היום, כפי שאמרו "אין אתה מונה שעות לחודשים", אלא ימים. אם כפי שהתבאר מולד הלבנה הוא לאחר 29.5 יום+ הממולד הקודם הרי ר"ח יצא באמצע היום, והיות ואין יום אחד מתחלק לב' חודשים, פעמים ר"ח בזה יום ופעמים ביום הבא. ומשום כך פעמים החודש חסר ופעמים הוא מלא. אולם היות ויש פער מסויים בין שנה לחברתה. הוסיפו בקביעת הלוח את אחד מהחודשים חשון או כסלו שיהיה מלא או חסר כפי הצורך האסטרונומי של חישוב השנים.

מחמת החשבונות הנזכרים, אמרו חז"ל, שאין בשנה יותר מל חודשים חסרים או יותר מל חודשים מלאים. כלומר, שנה סטנדרטית היא 6 חודשים מלאים 61 יום חסרים. זוהי "שנה כסדרה", של 354 יום. ושוב, אין הכוונה "שנה" קלנדארית, אלא יחס של 12 חודשי לבנה. החשבון אך, כאמור א"א להחליף חודש באמצע היום, והיות והמולד הוא 29.5 + תשצ"ג חלקים. חודש אחד נעשה אותו 29 יום, היינו חודש חסר. וחודש אחד נעשה אותו מלא, היינו 30 יום, כדי שלא יוצר פער, היינו, להשלים את החודש הקודם שעשינו אותו רק 29 יום. נמצא 6 חודשים של 30 יום 180 ימים, 6 חודשים של 29 יום סה"כ 174 ימים, נמצא ששנה זו היא פשוטה וסך כל יומיה, 354.

שנה - "כסדרה". "חסרה". "שלמה"

לעולם ר"ה יהיה ביום המולד. מלבד, ד' סיבות הגורמות לר"ה להתאחר ביום. או אם נפגשים ב' סיבות אף ביומיים. הסיבות לא לקבוע ר"ה ביום המולד:

- א. "לא אד"ו ראש". היינו, ר"ה לא יצא בימים א' ד' וו'. (בעקבות כך לא בד"ו פסח, שבחשבון זה מקביל). כלומר, אם המולד יצא באחד מהימים הנ"ל ניזן את ר"ה יום אחד.
 - ב. "מולד זקן בל תדרש", אף אם יתן לקבוע את ר"ח תשרי, היינו ר"ה, ביום שבו המולד, אולם אם המולד הוא לאחר שעה יח', אין קובעים את ר"ה באותו יום.
 - ג. "ג"ט בהר"ד בפשוטה גרוש". היינו, אם המולד יהיה ביום ג' בשבוע לאחר שעה ט' ורד' חלקים, נדחה ר"ה. (כאן ידחה ביומיים, אף מחמת סיבה א')
 - ד. "ב' טו' תקפט' במוצאי מעוברת עקור מלשרוש". כלומר, לאחר שנה מעוברת אם נפל המולד ביום ב', לאחר שעה 15 ותקפט' חלקים, שמצד עצמו היה יכול להיות ר"ה באותו יום, בכ"ז אין קובעים את ר"ה ליום זה. א"א במסגרת זו להאריך בכל הסבר אחד מהכללים. אולם כך הוא הענין.
- מעתה, כאשר יודע מולד ר"ה שבו נמצא. צריך לחשב אף מתי יחול ר"ה לשנה הבאה, ע"פ חשבון המולד, (קל לחשב, לפי שבין מולד אחד לחברו יש הפרש של א"ב תשצ"ג להכפיל ב-12 חודשים בשנה רגילה. עולה בחשבון, שמולד ר"ה הבא יהיה מאוחר

בימי השבוע, ד"ח תתע"ו. היינו, ד' ימים ח' שעות ותתע"ו חלקים. בשנה מעוברת צריך להוסיף א"ב תשצ"ג. וע"פ הכללים האמורים.

מעתה, לפי שידוע לנו היום בשבוע בו ר"ה בשנה זו. והיום בשבוע בו יהיה ר"ה בשנה הבאה. נוכל בקלות לדעת האם חשון וכסלו יהיו מלאים חסרים או אחד מלא אחד חסר. הרי כל החודשים הם לפי הכלל אחד מלא אחד חסר. (שנה מעוברת אדר א' תמיד מלא אדר ב' תמיד חסר)

אם ההפרש בין ר"ה לר"ה הוא שלשה ימים (כגון, ר"ה הקרוב ביום ג' ור"ה לאחריו הוא בשב"ק) זוהי שנה כסדרה. משום שבי' חודשים של 29 יום הם 348 יום. אם נוסיף 6 ימים (של 6 חודשים מלאים) יעלה לנו 354. שנחלק לשבועות מלאים, 50 שבועות הם 350 יום. (מימים ג' ליום ג') נוסיף 4 ימים לשבת שבה יחול ר"ה הבא, בדיוק שנה של 354 יום. והחודשים חשון חסר, כסלו מלא. הרי זו "שנה כסדרה". 354 יום.

עפי"ז, אם ההפרש בין ר"ה לר"ה הוא ב' ימים, אנו צריכים להוריד בחשבון יום אחד. לכן נעשה את חשון וכסלו שניהם חסרים. באותה שנה יהיו 7 חודשים חסרים ו 5 מלאים. זוהי "שנה חסרה". 353 יום.

עפי"ז אם ההפרש בין ר"ה לר"ה הוא ד' ימים אנו צריכים להוסיף בחשבון עוד יום, לכן נעשה את חשון וכסלו שניהם מלאים, ובשנה זו יהיו 7 חודשים מלאים ו 5 חסרים. זוהי "שנה שלמה" 355 יום. (נכתב ע"פ הטור או"ח סי' תכח. סיכמו את העקרונות בשנה רגילה. בשנה מעוברת ההפרשים בין ר"ה לר"ה יכולים להיות ד' או ה' או ו' ימים. ועל זו הדרך יהיו חשון וכסלו מלאים או חסרים.)

סיכום הדף

נושא היום: סתם נזירות. נזירות שאינה קצובה

קיבל על עצמו ב' נזירות, מגלח על הראשונה ביום לא'. ועל השנייה ביום סא'. אולם אם נילח את הראשונה ביום ל', מגלח את השנייה ביום ס'. **לרב מתנא** הרישא מובנת, עיקר נזירות ל' יום ומגלח ביום לא'. **הסיפא**, בדיעבד מועיל ביום ל' מצד מקצת היום ככולו. ונזירות ב' ביום ס' מחמת שיום ל' עולה תחילתו לנזירות א' וסופו לנזירות ב'. (אמנם כבר לדמדנו לדעתו את הדיון של מקצת היום ככולו אולם כאן החידוש שאף ב' נזירות אומרים יסוד זה). **לבר פדא**, מוכח מהסיפא כשיטתו. **והרישא** לכתחילה יגלח ביום לא' מחמת גזירת החכמים של אומר ימים שלמים.

מבואר שיום ל' עולה לכאן ולכאן, ראייה **לרב מתנא** כאמור. **ובר פדא** יבאר, מכאן מקורו שסתם נזירות היא כט' יום.

הריני נזיר, אם נטמא ביום ל' סותר את הכלל **לדעת ר"א** סותר שבעה ימים אחרונים. **לבר פדא**, מוכח מר"א כשיטתו שיום השלושים הוא לאחר ימי הנזירות, שא"כ היה צריך לסתור את הכלל. **לרב מתנא** מובן דעת רבנו, היות ונטמא בתוך ימי הנזירות, סותר את הכלל. **לדעת ר"א**, היות וסבר מקצת היום ככולו, נחשב הדבר שנטמא לאחר שסיים ימי מנין הנזירות ולכן צריך להמתין ז' ימים מחמת דיני טומאה וטהרה. **אולם קשה** לומר שר"א סבר שאומרים מקצת היום ככולו, כיון שלגבי נזיר מאה יום, שנטמא ביום המאה, **אמר ר"א** שצריך למנות עוד ל' יום. אם סבר מקצת היום ככולו, שיאמר גם כאן רק שבעה ימים. ואם לא סבר מקצת היום ככולו, אם יסתור את הכלל. **אומר ר"ל**, למדו דרשה שאם נטמא ביום מלאות צריך לסיפור שוב מנין נזירות היינו ל' יום. (שיטת הר"ש, שכאן נדחית שיטת רב מתנא, שהרי הגמ' ביארה לשיטת בר פדא, שלא אומרים מקצת היום ככולו. שיטת התוס', שעדיין מיושב רב מתנא, ומדובר שאמר מאה ימים שלמים. ועיין עוד בראשונים.)

רצו לתלות את מחלוקת רב מתנא ובר פדא, **במחלוקת רב יאשיה ורבי יונתן** (רבי לב"ח). דרשה מהמילים **"עד מלאת הימים"**. **דרש רבי יאשיה**, "ימים" המשמעות "יומיים", **לכן דרשו** "קדוש יהיה גדל פרע" לומר נזירות ל' יום. **רבי יונתן אומר** לא צריך דרשה זו שהרי "עד מלאת הימים" הכוונה לימי החודש, פעמים החודש מלא ופעמים חסר, (א"א לומר שהכוונה לימי השבוע. ששבוע תמיד שבעה ימים. א"א לומר על שנה שפעמים שלמה פעמים פשוטה ופעמים חסרה, כיון שאין שנים "ימים" לשנה). **אמרה תורה** עד "מלאת" היינו כט' יום. **נוקטת הגמ'**, לזכרון רב מתנא כולו סברו ל' יום. **ובאין נחלקו** במשמעות המילה "עד" עד ועד בכלל או לא ועד בכלל. (לפי תוס' לבר פדא תלוי במחלוקת הנזכרת). אמר **הריני נזיר אחת קטנה**. או גדולה מכאן ועד סוף העולם (ע"פ גירסת הריב"ז), נזיר ל' יום בלבד. **כוונתו לומר** שקשה עליו הנזירות כמו מכאן ועד סוף העולם. **ואין כוונתו** לנזיר עולם. **אמנם למדנו**, אם קיבל נזירות עד מקום פלוני, ויש שיעור הליכה של יותר מל' יום, מונה כשיעור הליכה. **אולם העמיד רבא**, שהחזיק בדרך. **ואין לבאר במשנה**, שקיבל נזירות כשיעור פרסאות עד סוף העולם. **העמיד ר"פ**, שאין מונים פרסאות באותו מקום. **ואין לומר** כשיעור המחוזות שבדרך (ע"פ הריב"ז ובראשונים ביארו מהלך ימים). היות ודבר שאין לו קצבה שלא ביאר אותו, לא תולים שהתכוון לכך. אולם אם אמר **כשער ראשי כחול היום** שביאר דבריו, הרי הוא נזיר עולם. **ולרבה**, דווקא שער ראשי וחול היום שהם דברים חלוקים, הרי זה נזיר עולם. **ולרבה**, במשנה אמר "אחת גדולה מכאן ועד סוף העולם" במפורש קיבל רק נזירות אחת.